

Tematická příloha Komorové národohospodářské prognózy Volná pracovní místa a zaměstnávání cizinců 15. 10. 2018

**Tematickou přílohu připravil tým Odboru legislativy, práva a analýz HK ČR.
Popisované skutečnosti odpovídají stavu k datu vydání říjnové Komorové
národohospodářské prognózy.**

Úvod

Dle posledních údajů Ministerstva práce a sociálních věcí ČR (dále jen „MPSV“) počet volných pracovních míst registrovaných na Úřadu práce ČR (dále jen „ÚP“) v září 2018 přesáhl hranici 316 tisíc, což je nejvyšší hodnota v historii, resp. od roku 1991, kdy začal být počet sledován. Přepočteme-li vývoj na čtvrtletní průměry, počet volných pracovních míst v ČR rostl nepřerušeně od 1. čtvrtletí 2014.

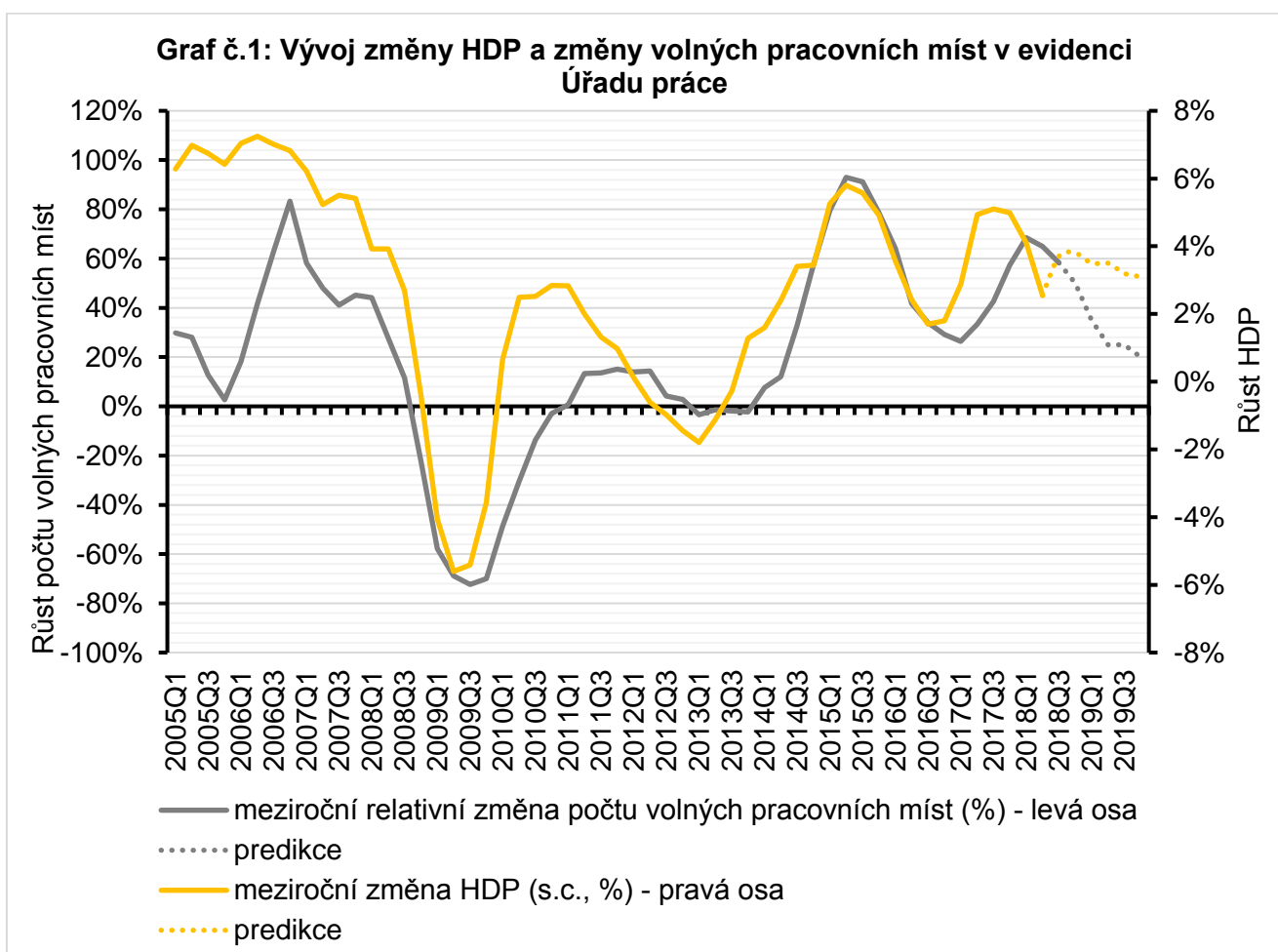
Vzhledem k rekordně nízké nezaměstnanosti, která je dnes významnou bariérou rozvoje podnikání, se zaměstnavatelé nespolehnají (jen) na inzerování volného místa přes ÚP, ale využívají často celou škálu alternativních způsobů nábory. Celkový počet volných pracovních míst v české ekonomice tak může být výrazně vyšší než ten inzerovaný přes ÚP.

Cílem analýzy je odhadnout vývoj celkového počtu volných pracovních míst v české ekonomice v příštích 5 čtvrtletích, tj. do konce roku 2019, a zároveň odhadnout možný dopad těchto volných míst na veřejné rozpočty pro rok 2019. Samostatná kapitola je věnována Režimu Ukrajina – projektu, který již déle než dva roky pomáhá podnikatelům získat vhodného zaměstnance s danou kvalifikací z Ukrajiny rychleji a efektivněji než dříve. Propočítán je i potenciální rozpočtový přínos projektu.

Autoři analýzy využili ke svým výpočtům veřejně dostupných údajů ÚP, MPSV, ČSÚ a dat z říjnové Komorové makroekonomické prognózy. Údaje jsou zpracovávány od roku 2004, kdy ČR vstoupila do EU a zveřejňování volných pracovních míst na internetu se stalo běžnou praxí. To je i důvod, proč časová řada začíná 1. čtvrtletím 2004 u absolutních čísel, resp. v 1. čtvrtletím 2005 u tokových veličin (procentní změny).

Predikce budoucího tempa růstu počtu volných pracovních míst

Na základě korelační analýzy meziročních změn kvartálního HDP (s.c.) a meziročních změn čtvrtletní změny volných pracovních míst (viz Graf č. 1) lze konstatovat, že vývoj HDP České republiky byl ve sledovaném období silně závislý na faktoru práce. Důvodem je velká průmyslovost české ekonomiky, kdy je podíl průmyslu na HDP jeden z vůbec nejvyšších v EU. To se podepisuje i na produktivitě práce a na přidané hodnotě, které jsou ve srovnání s vyspělými evropskými státy s výrazně vyšším zastoupení služeb doposud nižší.

Zdroj dat: MPSV, ÚP, ČSÚ, Hospodářská komora ČR

Graf č. 1 je doplněn o kvartální prognózu meziročního vývoje HDP (s.c., %) v období od 3. čtvrtletí 2018 do 4. čtvrtletí 2019, která vychází z poslední, říjnové Komorové

národohospodářské prognózy. Pro celý rok 2018 je odhadován růst české ekonomiky ve výši 3,6 % a pro celý rok 2019 bude růst činit 3,3 %. Na základě analýzy minulého vývoje a předpokladů pro prognózu, vycházejících ze zpětné vazby členské základy Hospodářské komory, konstatujeme, že dynamika vývoje počtu volných pracovních míst registrovaných na ÚP bude v horizontu prognózy zvolňovat, a to až na 20% meziroční růst ve 4. čtvrtletí 2019.

Důvodem zpomalení tempa růstu volných pracovních míst jsou především výsledky masivních investic do digitalizace a nových technologií, realizovaných především v průběhu posledních dvou let. Z důvodu vyčerpaného trhu práce se oproti očekávání firem dále prodloužily dodací lhůty především na stroje a oproti očekávání firem se opozdilo i zavádění nových technologií v letošním roce. Předpokládáme proto, že se výsledky těchto investic výrazněji projeví až v roce 2019. Plošný vliv těchto investic na nezaměstnanost ale bude patrný až v následujících letech. Toto zpoždění znamená výzvu pro konkurenceschopnost českých firem.

Predikce budoucího počtu volných pracovních míst

Počet volných pracovních míst v české ekonomice je ve skutečnosti vyšší než počet registrovaných míst na ÚP. Zaměstnavatelé často volí alternativní způsoby rekrutování zaměstnanců nebo jejich kombinaci s využitím tradiční cesty prostřednictvím ÚP. Firmy při hledání zaměstnanců inzerují volná místa přes pracovní portály, sociální sítě nebo média, oslovují s žádostí o tipy současné i bývalé zaměstnance, účastní se pracovních veletrhů, obrací se na studenty středních a vysokých škol, platí si personální agentury a pro vysoce kvalifikované pozice si najímají headhuntery. Nezřídka se zaměstnavatelé snaží přebrat zaměstnance od konkurence. Skutečný počet takto inzerovaných volných pracovních míst se systematicky nesleduje.

Odhad vývoje skutečného počtu volných pracovních míst v české ekonomice v příštích 5 čtvrtletích, tj. do konce roku 2019, je proto i cílem analýzy. Predikce má tři scénáře (viz Graf č. 2) – minimalistický, maximalistický a realistický v závislosti na předpokladech.

Minimalistický scénář

V období od 1. čtvrtletí 2004 do 3. čtvrtletí 2018 scénář vychází z údajů publikovaných ÚP, resp. MPSV, které jsou přepočítávány na kvartální průměr. Predikce pro období od 4. čtvrtletí 2018 do 4. čtvrtletí 2019 je navázána na Komorovou národohospodářskou prognózu a vychází z výsledků predikce budoucího tempa růstu počtu volných pracovních míst v ČR.

Podle tohoto scénáře se ke konci letošního roku v České republice počet volných pracovních míst přesáhne 320 tisíc a bude dále růst až do 3. kvartálu příštího roku, kdy dosáhne vrcholu u 390 tisíc. Ke konci roku 2019 tento počet po dlouhé době poklesne.

Maximalistický scénář

Do roku 2011 byla zákonem daná povinnost hlásit volná pracovní místa na ÚP. V roce 2012, po zrušení této povinnosti, zadal ÚP externí firmě sledovat počet volných pracovních míst na internetu a očišťovat je o nabídky zveřejněné přes ÚP. Za dobu zjišťování bylo v průměru nabízeno na internetu o 47 % pracovních míst více než na ÚP, a to po očištění o pozice, které byly nabízeny jak na internetu, tak přes ÚP. Potvrdily se tak závěry Národního vzdělávacího fondu, podle kterých byl podobný poměr nabízených míst i před rokem 2011, kdy existovala povinnost hlásit volná pracovní místa na ÚP. Poptávka zveřejňovaná jinými používanými způsoby (personální agentury, headhuntery, pracovní veletrhy a jiné) nebyla nikdy systematicky sledována.

Na základě těchto závěrů a s využitím minimalistické varianty byl simulován vývoj průměrného počtu volných pracovních míst od 1. čtvrtletí 2004 do 3. čtvrtletí 2018. Predikce vývoje maximalistického scénáře pro období od 4. čtvrtletí 2018 do 4. čtvrtletí 2019 je navázána na vývoj v předchozím období, na Komorovou národohospodářskou prognózu a vychází výsledků predikce budoucího tempa růstu počtu volných pracovních míst v ČR.

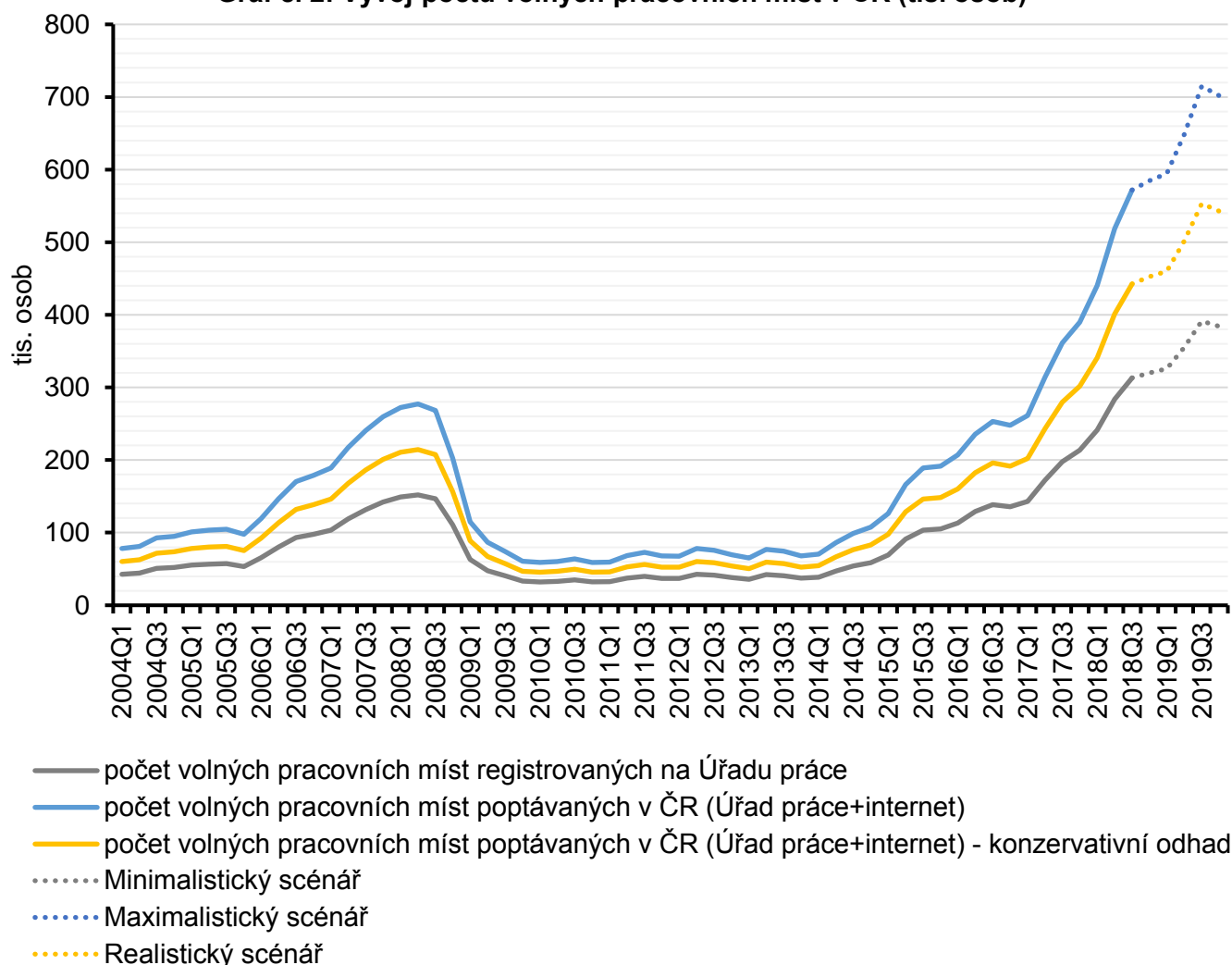
Podle tohoto scénáře ke konci 3. čtvrtletí 2018 chybělo v české ekonomice o téměř 260 tisíc pracovních míst více, než je uváděno ve statistikách ÚP a tento počet bude v roce 2019 dále růst. Ve 3. čtvrtletí prolomí počet volných pracovních míst hranici 700 tisíc. Ke konci roku 2019 začne počet neobsazených míst klesat.

Realistický scénář

Scénář je střední variantou vývoje, která představuje prostý průměr hodnot minimalistické i maximalistické varianty za období od 1. čtvrtletí 2004 do 3. čtvrtletí 2018 i za období od 4. čtvrtletí 2018 do 4. čtvrtletí 2019. Scénář se tak zřejmě nejvíce blíží skutečnému stavu.

Podle tohoto scénáře ke konci 3. čtvrtletí 2018 chybělo v české ekonomice o zhruba 130 tisíc pracovních míst více, než je uváděno ve statistikách ÚP, tj. přibližně 440 tisíc míst. V polovině příštího roku dosáhne půlmilionovou hranici, růst bude pokračovat i ve 3. čtvrtletí a ke konci roku 2019 se trend obrátí.

Graf č. 2: Vývoj počtu volných pracovních míst v ČR (tis. osob)

Zdroj dat: MPSV, ÚP, ČSÚ, Hospodářská komora ČR

Odhad potenciálního dopadu neobsazených míst na veřejné rozpočty

Chybějící pracovní síla poškozuje nejen podnikatele, ale celou ekonomiku. Na základě výše zmíněných predikcí jsme proto vypočítali odhad potenciálního dopadu neobsazených pracovních míst na příjmovou stránku veřejných rozpočtů. Z kalkulací vyplývá, že kdyby se zaměstnavatelům podařilo obsadit v roce 2019 všechna volná pracovní místa, veřejné rozpočty by z titulu vyšších daní a pojistného získaly navíc okolo 110 miliard korun.

Režim Ukrajina

Český trh práce je vyčerpán, nezaměstnanost dosahuje rekordně nízkých hodnot a nedostatek zaměstnanců s odpovídající kvalifikací je velkou brzdou rozvoje českých firem. Díky spolupráci zástupců zaměstnavatelů v čele s Hospodářskou komorou a státní správy byl před dvěma lety spuštěn tzv. Režim Ukrajina.

Dva roky od spuštění Režimu Ukrajina

Po splnění řady podmínek (např. test trhu práce, tedy prokázaná neobsaditelnost nabízeného místa domácím uchazečem, velikost nad 10 zaměstnanců, zveřejňování účetních závěrek a minimálně dvouletá existence firmy) mohou tuzemští zaměstnavatelé díky projektu získat vhodného zaměstnance s danou kvalifikací z Ukrajiny rychleji a efektivněji než dříve. Nejedná se o systémové, ale jen o dočasné řešení.

Zaměstnanecké karty jsou pracovníkům z Ukrajiny vydávány na dva roky. Pracovníci z Ukrajiny se stávají kmenovými zaměstnanci podniků a mají i na stejných pozicích stejné mzdové podmínky jako Češi. Nijak neohrožují mzdovou úroveň Čechů, ani jim neberou práci. Program zabraňuje nejen tomu, aby se na jednom místě koncentrovaly vysoké počty cizinců, eliminuje také tzv. zastřené pracovní agentury a mafiánské struktury, za kterými stojí nelegální ubytovny, vybírání desátků apod.

Veliký zájem podnikatelů

Díky intenzivní spolupráci Hospodářské komory s vládou a dalšími orgány došlo k výraznému zkrácení čekacích lhůt v průměru na 5 měsíců i navýšení kapacit na dvojnásobek, tj. na 20 tisíc Ukrajinců za rok. Ani nově schválená kapacita ale nedostačuje v situaci, kdy v České republice je více než 300 tisíc volných pracovních míst. Stejně tak aktuálně dosahovaná doba od podání žádosti do nástupu zaměstnance výrazně zaostává za představami zaměstnavatelů o pružném nástupu vyhlédnutých zaměstnanců.

Hospodářská komora za více než dva roky (stav z poloviny října 2018) vyřídila 3750 žádostí o 21 tisíc kvalifikovaných pracovníků z Ukrajiny, v současnosti v ČR prostřednictvím programu pracuje nejméně polovina (odhadem až 13500 pracovníků). Zájem firem o pracovníky z Ukrajiny se meziročně téměř zdvojnásobil, tento trend bude podle odhadů Hospodářské komory kvůli napjatému trhu práce ještě zesilovat.

Největší poptávka zaměstnavatelů je právě po technicky orientovaných pracovnících, jako jsou kovodělníci nebo strojírenští dělníci. Obrovská poptávka firem je po řemeslnících, jako jsou truhláři, tesaři, omítkáři, štukatéři, podlaháři, kamnáři, kameníci

nebo malíři. Firmy postrádají ale i pekaře, cukráře, kuchaře, řezníky, švadleny, ošetřovatele skotu, přetrvává vysoká poptávka po skladnících a řidičích.

Rozpočtový přínos Režimu Ukrajina

Na základě našich propočtů získají veřejné rozpočty v souvislosti se zaměstnáváním pracovníků zařazených do Režimu Ukrajina jen v letošním roce 3,5 miliardy korun. Při navýšení kvóty pro počet zaměstnanců zařazovaných do Režimu Ukrajina lze očekávat proporcionální zvýšení jejich fiskálního přínosu. Například při úplném obsazení zvažované 40ti tisícové kvóty by mohl roční rozpočtový efekt přesáhnout 10 miliard Kč.